

РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

REALIZATION OF THE EXPORT POTENTIAL OF THE AGRARIAN SECTOR IN THE SYSTEM OF FOREIGN ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

У статті досліджено особливості експортного потенціалу аграрного сектору економіки України. Розглянуто системні виклики, що зумовлюють структурні зміни економіки в сегменті зовнішньоекономічної діяльності держави. Визначено вплив експортних потужностей аграрного сектору на забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави. Проаналізовано динаміку експорту товарів і послуг до країн ЄС та СНД, наведено основні країни-партнери України в експорті товарів. Проведено діагностику рівня зовнішньоекономічної безпеки держави, що дало змогу відзначити стратегічну важливість вітчизняного аграрного сектору в процесах її забезпечення. Розроблено пріоритетні інструменти реалізації експортного потенціалу аграрного сектору, зокрема: інституційно-регуляторні, організаційно-економічні, виробничо-технологічні, інформаційно-комунікаційні. Запропоновано заходи активізації визначених інструментів, виконання яких сформує передумови для зміцнення зовнішньоекономічної безпеки України.

Ключові слова: аграрний сектор, експорт, аграрний експорт, експортний потенціал, зовнішньоекономічна безпека.

экономики Украины. Рассмотрены системные вызовы, обуславливающие структурные изменения экономики в сегменте внешнеэкономической деятельности государства. Определено влияние экспортных мощностей аграрного сектора на обеспечение внешнеэкономической безопасности государства. Проанализирована динамика экспорта товаров и услуг в страны ЕС и СНГ, приведены основные страны-партнеры Украины в экспорте товаров. Проведена диагностика уровня внешнеэкономической безопасности государства, что позволило отметить стратегическую важность отечественного аграрного сектора в процессах ее обеспечения. Разработаны приоритетные инструменты реализации экспортного потенциала аграрного сектора, в частности: институционально-регуляторные, организационно-экономические, производственно-технологические, информационно-коммуникационные. Предложены меры активизации определенных инструментов, выполнение которых сформирует предпосылки для укрепления внешнеэкономической безопасности Украины.

Ключевые слова: аграрный сектор, экспорт, аграрный экспорт, экспортный потенциал, внешнеэкономическая безопасность.

УДК 339.564:338.432(477)

<https://doi.org/10.32843/infrastruct33-17>

Урба С.І.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
підприємства

Львівський національний університет
імені Івана Франка

В статье исследованы особенности экспортного потенциала аграрного сектора

The features of the export potential of the agrarian sector of Ukraine's economy are researched in the article. The systemic challenges, which determine the structural changes of the economy in the segment of foreign economic activity of the state, are considered. Interrelation of development of export potential of the agrarian sector and the provision of foreign economic security of the state is described. The influence of export capacities of the agrarian sector on ensuring foreign economic security of the state is determined. The dynamics of exports of goods and services to the EU and CIS countries are analyzed; the main countries-partners of Ukraine in export of goods are presented. The current state of Ukraine's foreign economic activity confirms the deepening of foreign markets diversification and the strategic reorientation of the export of agrarian sector products to the European market. The objective and subjective factors, the increased influence of which causes the formation of an irrational model of the functioning and development of the agrarian sector of the economy, are presented. Diagnostics of the level of foreign economic security of the state are carried on the following indicators: the level of export dependence; the level of import dependence; share of export in foreign trade turnover; the share of imports in the domestic consumption of the state; foreign trade balance; coefficient of export coverage import; price index of terms of trade; quantitative index of trading conditions; share of raw materials in export; the share of finished products in agricultural exports; index of concentration of export of agrarian products. This made it possible to note the strategic importance of the domestic agrarian sector in the foreign economic security of the state. Diagnostics of the level of foreign security of the state has been made. That is why it is possible to note the strategic importance of the domestic agrarian sector in the processes of its provision. Priority tools for implementing the export potential of the agrarian sector have been developed. The measures of activation of certain instruments, the fulfillment of which will form the preconditions for strengthening of foreign economic security of Ukraine, are proposed. The formation of a resource base for the protection of national interests in the sphere of foreign economic activity is expedient to carry out in the gardens strengthening of competitive positions of Ukraine in the market and diversification of risks of foreign economic security of the state are proved.

Key words: agrarian sector, export, agrarian export, export potential, foreign economic security of the state.

Постановка проблеми. Сучасні ресурсні потужності аграрного сектору економіки України дозволяють не лише виробляти продукцію для потреб внутрішнього споживання, але й формувати сприятливі передумови для нарощування експортного потенціалу в процесі утвердження власної продовольчої ніші та зміцнення конкурентних позицій аграрного сектору економіки на світовому аграрному ринку. Структурні зміни національної економіки в сегменті зовнішньоекономічної діяльності, з одного боку, супроводжувалися системними викликами, а з іншого – дозволили сформулювати низку можливостей для здійснення

інноваційної модернізації вітчизняного аграрного сектору економіки. Важливими серед них варто визнати посилення конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішньому аграрному ринках, лібералізацію міжнародних торговельно-економічних відносин в аграрному секторі економіки, імплементацію економічної частини «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом», отримання доступу до експорту аграрної продукції на нові світові ринки тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблеми реалізації експортного потенціалу аграрного сектору

економіки України зробили: В. Губенко, Н. Карасьова, С. Кваша, В. Месель-Веселяк, В. Нелеп, Т. Осташко, О. Шубравська, О. Шпичак та ін. Основні наукові дослідження зовнішньоекономічної безпеки держави наведені у працях З. Варналія, О. Власюка, В. Геєця, Л. Коковського, В. Реутова, І. Сухорукова, А. Чеснокова, Л. Яремко та ін. Проте, незважаючи на значну кількість робіт у цих напрямках, не досить вивченими залишаються проблеми реалізації експортного потенціалу аграрного сектора у системі зміцнення зовнішньоекономічної безпеки України, що зумовлює необхідність продовження наукових розвідок для визначення методологічних і прикладних векторів цього процесу.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей реалізації експортного потенціалу аграрного сектора в системі зовнішньоекономічної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нарощування експортного потенціалу вітчизняного аграрного сектора економіки України є стратегічно важливим інструментом зміцнення зовнішньоекономічної безпеки держави. Експорт аграрної продукції є також потужним джерелом надходження валютної виручки в державу, що забезпечує можливість підтримання на стабільному рівні офіційного валютного курсу національної валюти в умовах посиленої макроекономічної нестабільності, що підтверджується наявними результатами господарювання в аграрній сфері. Так, у 2017 р. обсяг експорту продукції аграрного сектора економіки України становив 17,8 млрд. дол. США, що становить частку 33,8% у загальній структурі національного експорту [1]. Такі передумови зумовлюють доцільність обґрунтування дієвих інструментів реалізації експортного потенціалу аграрного сектора економіки України в контексті зміцнення зовнішньоекономічної безпеки держави.

Вплив експортних потужностей аграрного сектора на процеси забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави формалізується через такі підсистемні взаємозалежності та взаємозв'язки, як: 1) створення можливостей для підвищення ефективності функціонування виробничого, технологічного та збутового сегменту аграрного сектора; 2) зміцнення конкурентних позицій вітчизняного аграрного сектора на світовому ринку продовольства; 3) можливості нарощування виробничих потужностей аграрного сектора економіки та розширення традиційних ринків збуту аграрної продукції, що дозволяє здійснити диверсифікацію ризиків зовнішньоекономічної безпеки держави і мінімізувати залежність від можливості потенційного використання інструментів адміністративного впливу та блокування з боку окремих країн вільного конкурентного доступу до їхнього продовольчого ринку; 4) зміна клімату та загострення проблеми світового дефіциту продоволь-

ства; 5) нарощування експортного потенціалу аграрного сектора економіки України підвищує ресурсно-функціональну спроможність політичних інструментів тиску на міжнародних партнерів щодо відстоювання пріоритетних безпекових преференцій у сфері зовнішньоторговельних відносин; 6) створення ресурсного базису для формування позитивних торговельного сальдо та сальдо платіжного балансу в контексті забезпечення достатнього рівня зовнішньоекономічної безпеки держави; 7) можливість підвищення ефективності реалізації політики експортозаміщення в умовах загострення протистоянь на міжнародній арені та зміни кон'юнктури розподілу пріоритетних сфер впливу в геополітичній сфері; 8) налагодження та стимулювання розвитку міжнародних комунікаційних торговельно-економічних відносин; 9) нарощування експортного потенціалу вітчизняного аграрного сектора економіки формує передумови для покращення іміджевих характеристик України на світовому аграрному ринку як надійного постачальника продовольства та стабільного партнера щодо виконання взятих на себе міжнародних договірних зобов'язань; 10) максимізація реалізації експортних потужностей в аграрному секторі частково забезпечує можливість компенсації недостатньо задіяних резервів збільшення національного експорту в розрізі інших галузей національної економіки.

Реалізація експортного потенціалу аграрного сектора економіки України обмежується як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. До об'єктивних чинників варто віднести недостатній рівень конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції, слабку інтеграцію аграрного сектора економіки в систему міжгосподарських зв'язків на світовому ринку продовольства, низькі темпи адаптації вітчизняних стандартів якості та безпеки аграрної продукції до міжнародних вимог, нерозвиненість транскордонних транспортно-комунікаційних взаємозв'язків. Суб'єктивними є надмірні корупційні впливи на митниці, наявність внутрішніх бюрократичних перепон стримування експорту аграрної продукції, реалізація країнами-партнерами політики протекціонізму в аграрній сфері з метою лобіювання та захисту інтересів їхнього внутрішнього сільськогосподарського виробника, висока зарегульованість експортних операцій та ускладнений доступ до їх здійснення малих і дрібних виробників. Така ситуація зумовлює формування ірраціональної моделі функціонування вітчизняного сільського господарства, поглиблення проблеми неефективного використання природно-ресурсного потенціалу аграрного сектора, недоотримання значних обсягів прибутку суб'єктами господарювання аграрного сектора економіки, стримування параметрів зростання аграрного сектора, обмеження обся-

гів знаходження валютної виручки в Україну, що в сукупності ускладнює реалізацію галузево-функціональних інструментів зміцнення зовнішньоекономічної безпеки держави.

Вплив геополітичних чинників, анексія Автономної Республіки Крим з боку Російської Федерації та ведення воєнних дій в Донецькій та Луганській областях обумовили зміну традиційного переліку основних країн-партнерів в експорті товарів України. Йдеться про суттєве зменшення частки в національному експорті Російської Федерації та переорієнтації на ринки країн-членів Європейського Союзу, Азії та Африки (рис. 1).

Частка Російської Федерації в 2017 році порівняно з 2013 роком в експорті товарів України скоротилася з 23,8% до 9,1%. Безперечно, що така тенденція є позитивним аспектом об'єктивно-

поступового зменшення надмірної експортної залежності від однієї країни, з боку якої, поряд із систематичними проявами заходів економічного тиску та торговельної блокади, останнім часом реалізується комплексний сценарій ведення гібридної агресії з використанням військової та інформаційної зброї.

Водночас спостерігається поглиблення диверсифікації зовнішніх ринків та нарощування експортних потужностей до інших країн. Доцільно відзначити, що з 2014 року обсяги експорту товарів і послуг України до країн-членів ЄС стабільно перевищують обсяги національного експорту до країн СНД (рис. 2). Стратегічна переорієнтація на європейський ринок є позитивним аспектом, з огляду на ємність платоспроможного попиту цього ринку, високий рівень стандартів ведення конкурентної

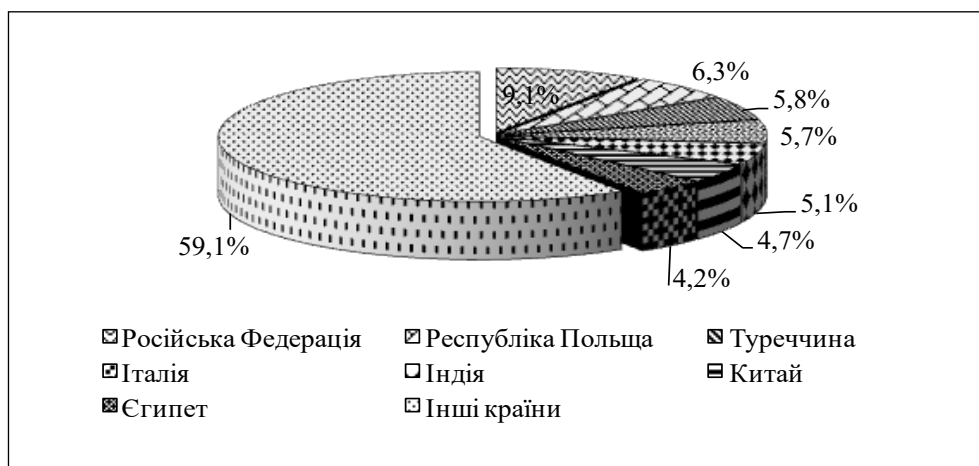

Рис. 1. Основні країни-партнери України в експорті товарів, 2017 рік

Джерело: складено автором на основі [2, с. 19]

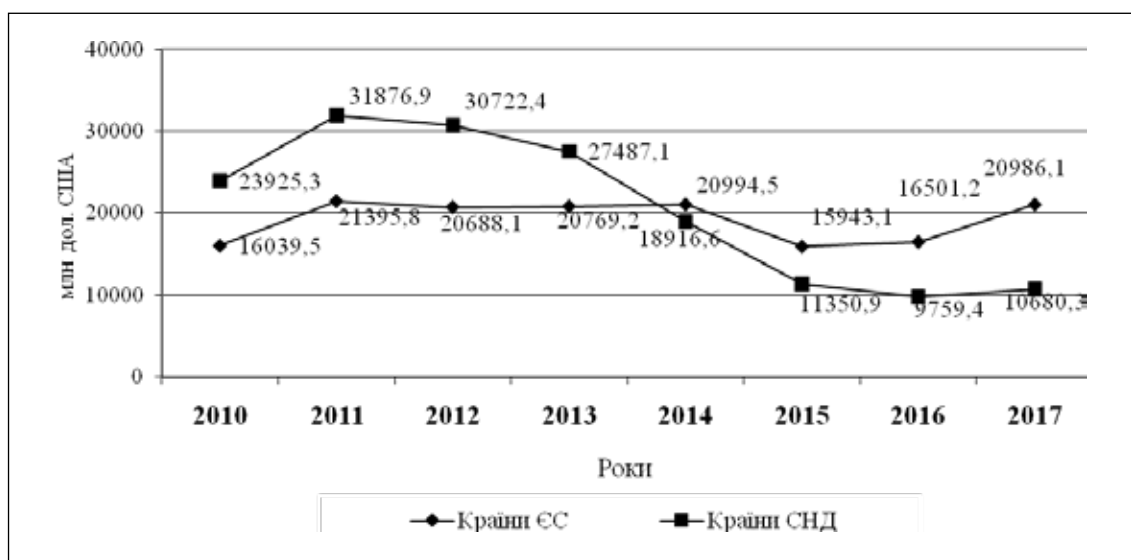

Рис. 2. Динаміка експорту товарів і послуг до країн ЄС та СНД у 2010-2017 роках

Джерело: складено автором на основі [2; 3]

боротьби на ньому та вимог до експортованих товарів і послуг.

Очевидно, що поглиблення економічної кризи та падіння ВВП України в 2014–2016 роках не могли позитивно вплинути на процеси формування зовнішньоекономічної безпеки України, про що свідчать динаміка їх окремих показників (табл. 1).

Протягом досліджуваного періоду спостерігається посилення імпоротної залежності національної економіки та зростання частки імпорту у внутрішньому споживанні держави. Переважання обсягів імпорту над експортом та наявність від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі формує несприятливі передумови для гарантування стабільності курсу національної валюти гривні. Своєю чергою, зростання частки сировини в структурі національного експорту зумовлює виснаження природно-ресурсного потенціалу держави, стримування обсягів нарощування ВВП та створення доданої вартості в країні, зменшення масштабів інноваційної техніко-технологічної модернізації національної економіки, перешкоджання створенню нових робочих місць та зростанню обсягів надходжень до бюджету, що в сукупності ускладнює формування ресурсного базису ефективного функціонування системи забезпечення економічної безпеки України. В умовах таких негативних тенденцій спостерігається стійке зростання частки обсягів експорту аграрної продукції в загальній його структурі, що дозволяє констатувати стратегічну важливу роль аграрного сектора економіки в процесах зміцнення зовнішньоекономічної безпеки України.

Парадоксально, що саме аграрний сектор стабільно забезпечує критично важливу підтримку функціонування національної економіки в умовах поглиблення економічної кризи. Водночас, національний аграрний експорт відзначається, головним чином, сировинною спрямованістю, що суттєво стримує процеси здійснення розширеного відтворення та сталого розвитку вітчизняного аграрного сектора економіки. Зокрема, критично низькою є частка готових продуктів харчування в загальній структурі експорту продовольства України, тоді як їх імпорт для внутрішнього споживання складає 45,0% [6].

Очевидно, що ірраціональне співвідношення структури експорту та імпорту аграрної продукції та стратегічна важливість вітчизняного аграрного сектора в процесах забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави потребує реалізації ефективних інструментів нарощування експортного потенціалу України з урахуванням дестабілізуючого впливу сучасних викликів і загроз геополітичного характеру (рис. 3).

Мобілізація та нарощування експортних потужностей аграрного сектора економіки України вимагає реалізації комплексу послідовних заходів з боку держави у межах імплементації прикладних засад інституційно-регуляторних інструментів, які повинні формалізуватися в такому:

1) здійснення системної політики протекціонізму захисту та підтримки вітчизняного експортера аграрної продукції на засадах оптимізації співвідношення використання засобів тарифного й нетарифного регулювання, спрощення процедури ліцензування експортної діяльності, засто-

Таблиця 1

Показники зовнішньоекономічної безпеки України в 2013–2017 роках

Показники	Роки					2017 р. до 2013 р., %; +/-
	2013	2014	2015	2016	2017	
Рівень експортної залежності, %	40,8	48,0	51,4	48,4	46,9	6,1
Рівень імпоротної залежності, %	45,5	45,5	47,2	47,8	49,1	3,6
Частка експорту в зовнішньоторговельному обороті, %	47,3	51,3	52,1	50,3	48,8	1,5
Частка імпорту у внутрішньому споживанні держави, %	47,7	44,4	45,3	47,5	50,2	2,5
Сальдо зовнішньої торгівлі, млн. дол. США	-8514,2	3356,2	3828,2	541,6	-2501,1	–
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	0,90	1,06	1,09	1,01	0,95	0,05
Ціновий індекс умов торгівлі, %	98,3	96,4	91,6	99,8	101,7	3,4
Кількісний індекс умов торгівлі, %	102,7	123,8	112,1	91,3	92,6	-10,1
Частка сировини в експорті, %	47,2	50,5	55,1	56,5	56,6	9,4
Питома вага готової продукції в аграрному експорті, %	21,8	19,4	17,8	17,0	17,0	-4,8
Індекс концентрації експорту аграрної продукції, %	22,8	26,0	31,1	33,9	33,8	11,0

Джерело: розраховано автором на основі [1; 4; 5]

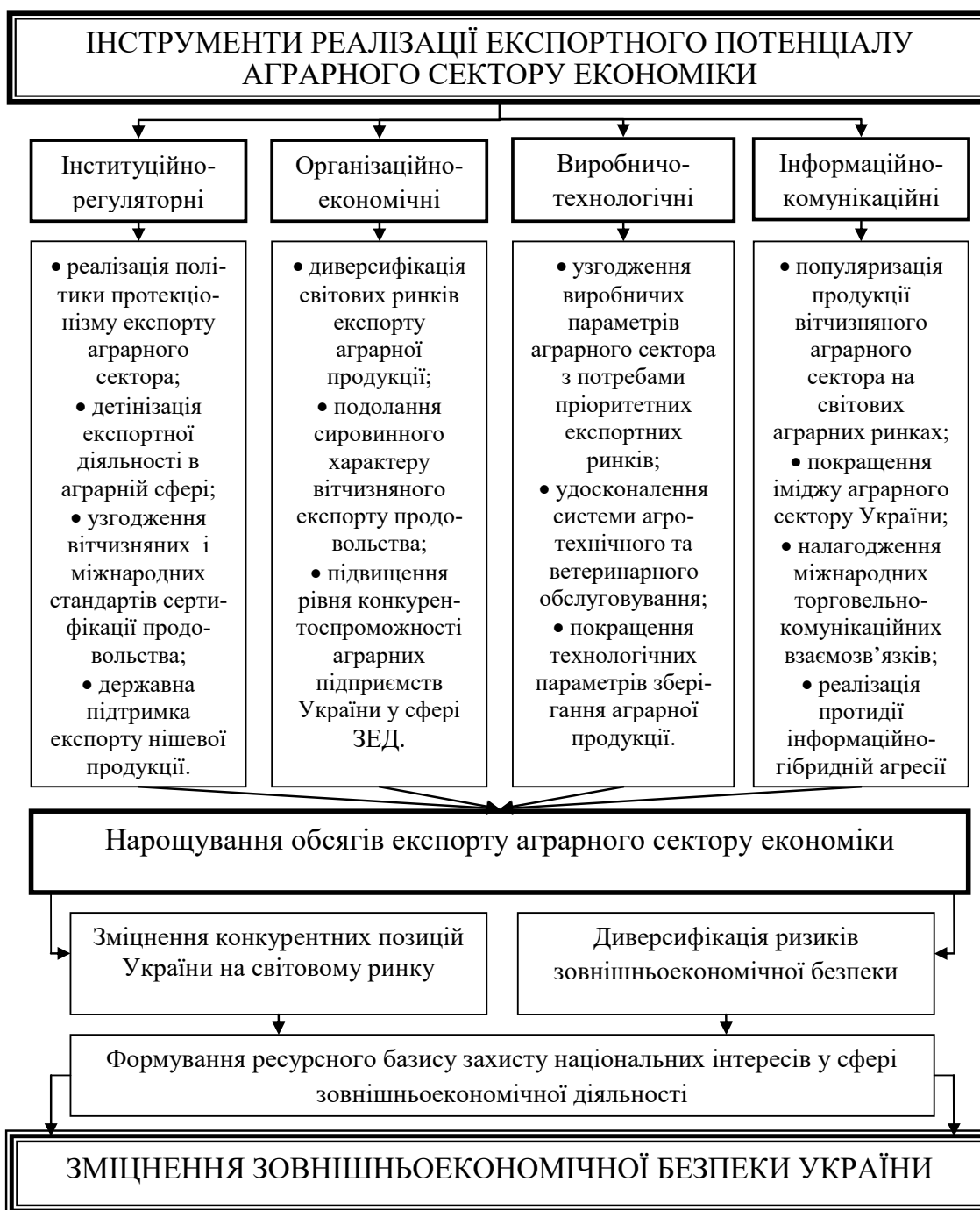

Рис. 3. Пріоритетні інструменти реалізації експортного потенціалу аграрного сектора в контексті зовнішньоекономічної безпеки України

Джерело: розроблено автором

сування практики встановлення пільгових режимів експортних мит для продукції нерозвинених галузей сільського господарства, лобювання та відстоювання інтересів національного виробника в рамках міжнародних торговельних консультацій на державному рівні, боротьби з проявами антидемпінгової політики по відношенню до вітчизняного аграрного сектора економіки на світових аграрних ринках, пошуку можливостей для збільшення обсягів безмитних квот експорту продо-

вольства (особливо на ринки країн-членів ЄС у межах ратифікованої «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом»), лобювання експортно-торговельних преференцій для вітчизняного аграрного сектора економіки у межах підписаних міжнародних двосторонніх угод між Україною та стратегічними державами-партнерами;

2) забезпечення детінізації експортної діяльності аграрного сектора економіки шляхом протидії контрабандним потокам руху продовольства

через державний кордон, удосконалення механізмів здійснення митних процедур (у тому числі через автоматизацію та мінімізацію людського втручання в процесі митного адміністрування експортованої продукції), виявлення та запобігання проявам фіктивного експорту аграрної продукції з метою відшкодування ПДВ з ресурсних резервів державного бюджету, лібералізації зовнішньоекономічної діяльності та полегшення доступу дрібних і середніх виробників до можливостей здійснення експортної торгівлі, посилення моніторингу та контролю у сфері здійснення зовнішньоекономічної діяльності, реалізації мотиваційних механізмів у керівників суб'єктів господарювання щодо легалізації тіншового експорту продовольства та підвищення рівня прозорості ведення зовнішньоекономічної діяльності;

3) активізація темпів узгодження вітчизняних і міжнародних стандартів сертифікації продовольства, насамперед у частині гарантування його якості, високих споживчих властивостей та безпеки, через узгодження нормативно-правової бази регулювання безпеки аграрного ринку, обов'язкове впровадження системи гарантування якості та безпеки продовольства HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point), яка дозволяє забезпечувати контроль бізнес-процесів суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки на всіх етапах виробничого процесу, стимулювання міжнародної співпраці в сфері узгодження техніко-технологічних параметрів виробничо-господарських процесів в аграрному секторі економіки, усунення застарілих нормативів гранично-допустимих норм вмісту шкідливих речовин і бактеріологічного забруднення у продуктах харчування, інноваційну модернізацію методологічних підходів до пакування та маркування експортної аграрної продукції;

4) забезпечення державної підтримки нарощування експорту нішевих видів сільськогосподарської продукції на засадах пільгового кредитування експортної діяльності (у тому числі з використанням механізмів страхування кредитних ресурсів у контексті мінімізації ринкових ризиків), забезпечення валоризації вітчизняної аграрної продукції на світовому продовольчому ринку, активізації роботи в сфері міжнародної сертифікації та визнання продукції, що містить географічну назву в рамках підписаних угод, пов'язаних із повноправним членством у СОТ та наростаючих євроінтеграційних процесів, стимулювання кооперативної співпраці традиційного малих виробників нішевих видів сільськогосподарської продукції в сегменті нарощування експортної діяльності та відстоювання інтересів цих виробників на зовнішніх ринках, реалізації пілотних проектів державного фінансування експортної діяльності в сфері нішевих культур, проведення навчань для керів-

ників суб'єктів господарювання щодо підвищення їхніх знань і компетенцій в сегменті адміністрування експортної діяльності.

Стратегічне місце у процесі реалізації експортного потенціалу аграрного сектора економіки України посідає імплементація організаційно-економічних інструментів, що передбачають мобілізацію ресурсної підтримки експорту з урахуванням сучасних тенденцій зміни параметрів кон'юнктури на світовому аграрному ринку, сформовані торговельні відносини на міждержавному рівні та установлені традиції господарювання в сільському господарстві. З огляду на це, у контексті зміцнення зовнішньоекономічної безпеки держави засобами активізації її аграрного експорту повинні стати:

– поглиблення диверсифікації світових аграрних ринків експорту вітчизняного продовольства на засадах продовження зменшення залежності від ринків країн СНД, зокрема Російської Федерації; активізації євроінтеграційних процесів у сфері експорту аграрної продукції та усунення інституційних прогалин імплементації економічної частини «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом»; пошуку незадіяних резервів налагодження експортної діяльності з країнами Азії та Африки; здійснення комплексних маркетингових досліджень у сфері експорту з метою визначення перспективних параметрів розвитку світового аграрного ринку, складання прогнозних оптимістичних і песимістичних сценаріїв розвитку світових ринків продовольства;

– подолання сировинної спрямованості вітчизняного аграрного експорту шляхом реалізації механізмів державної підтримки функціонування та модернізації виробничих потужностей переробних підприємств аграрного сектора, запровадження практики субсидування експорту окремих видів аграрної продукції з високою доданою вартістю, відстоювання національних інтересів щодо збільшення частки експортних безмитних квот для продукції переробки аграрного сектора, реалізації політики імпортозаміщення пріоритетних видів готових продуктів харчування з поступовим подальшим нарощуванням експортних потужностей в цих виробничих сегментах;

– підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств на світових продовольчих ринках через імплементацію механізмів стратегічного маркетингу, що передбачає визначення пріоритетних сегментів ринку з одночасною адаптацією виробничо-господарських потужностей аграрного сектора до вимог і потреб потенційних споживачів; покращення системи управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання аграрного сектора, шляхом раціоналізації їх традиційної організаційної структури та структури управління, розвитку та підвищення рівня професійних компетенцій, організації сис-

теми підготовки та перепідготовки кадрового персоналу в сфері зовнішньоекономічної діяльності; впровадження інноваційних систем управління якістю продукції, які орієнтовані на удосконалення механізмів сертифікації продовольства, імплементації інтегрованих підходів до моніторингу стандартів якості виробничо-господарських бізнес-процесів.

Збільшення обсягів вітчизняного експорту аграрної продукції в контексті зміцнення зовнішньоекономічної безпеки України потребує реалізації виробничо-інфраструктурних інструментів розвитку аграрного сектора економіки, що передбачають:

- взаємоузгодження виробничо-галузевих параметрів аграрного сектора економіки із запитами і потребами споживачів перспективних експортних ринків, насамперед, у частині переорієнтації виробничих потужностей господарюючих суб'єктів до структурно-галузевих і продовольчих пріоритетів потенційних іноземних споживачів, пошуку можливостей для налагодження виробництва нетрадиційних видів аграрної продукції для вітчизняного аграрного сектора економіки, яка користується попитом на зовнішніх ринках;

- вдосконалення наявної системи агротехнічного та ветеринарного забезпечення виробничо-господарських процесів на засадах впровадження інноваційних технологічних рішень у рослинницькій і тваринницькій галузях, реалізації превентивних механізмів запобігання виникненню й поширення хвороб, протидії забрудненню посівів шкідниками, унеможливлення спалахів вірусних інфекцій серед поголів'я сільськогосподарських тварин, що в сукупності носить ризики формування іміджевих втрат для національного аграрного виробника на зовнішніх ринках;

- покращення технологічних параметрів зберігання аграрної продукції протягом цілого маркетингового року з метою забезпечення можливості її експорту в період дії максимальних ринкових цін, шляхом нарощування потужностей інноваційного складського господарства, гарантування належних кондиційних умов зберігання виробленої продукції та втримання на належному рівні її споживчих властивостей, створення можливостей для запровадження практики формування та підтримання мінімальних страхових резервів аграрної продукції для гарантування безперебійного виконання експортних контрактів.

В умовах тотальної інформатизації економічних відносин і посилення ролі інформаційних ресурсів у процесах формалізації детермінант забезпечення ефективності господарювання національної економіки постає доцільність реалізації інформаційно-комунікаційних інструментів нарощування експортного потенціалу аграрної сфери. Це передбачає проведення системної популяри-

зації вітчизняного продовольства на пріоритетних світових аграрних ринках, шляхом реалізації інформаційної кампанії з використанням мережі установ дипломатичних представництв держави, можливостей охоплення цільової аудиторії іноземних ЗМІ, вітчизняних торговельних потужностей за межами України.

Стратегічним пріоритетом є забезпечення налагодження торговельно-комунікаційних взаємозв'язків між суб'єктами господарювання вітчизняного аграрного сектора економіки і контрагентами зовнішньоекономічної діяльності, що передбачає надання цільової кваліфікованої технічної допомоги при укладенні контрактів у межах зовнішньоекономічної діяльності та мінімізації ризиків взяття на себе ірраціональних договірних зобов'язань, стимулювання розвитку ділової активності в сфері експортної діяльності через спільний обмін досвідом, проведення міжнародних конференцій, семінарів, спеціалізованих експортно-орієнтованих аграрних виставок, реалізації міжнародних грантових програм підтримки освоєння нових зовнішніх ринків збуту сільськогосподарської продукції.

Важливим є реалізації інструментів системної протидії інформаційно-гібридній агресії, якій періодично піддається імідж аграрного сектора економіки на міжнародній торговельній арені, насамперед, в аспекті здійснення спланованих провокацій щодо якості та безпеки експортованого продовольства. У зв'язку з цим, доцільним є проведення інформаційної кампанії гарантування надійності та безпечності організації аграрно-виробничих бізнес-процесів, запровадження практики систематичного проведення експертного оцінювання якості та безпеки аграрного виробництва, забезпечення безперебійного доступу представників експортних ринків до виробничо-господарських процесів, формування потужного лобі вітчизняного аграрного сектора економіки на світовому продовольчому ринку серед авторитетних представників експертного середовища.

Висновки з проведеного дослідження. Значним незадіяним резервом зміцнення зовнішньоекономічної безпеки України як базової структурно-функціональної складової частини держави є нарощування експортного потенціалу аграрного сектора економіки, що вимагає реалізації адекватних інструментів, пріоритетними серед яких визначено: інституційно-регуляторні; організаційно-економічні; виробничо-технологічні; інформаційно-комунікаційні. Комплексна імплементація запропонованих інструментів реалізації експортного потенціалу аграрного сектора економіки забезпечить формування ресурсних резервів для покращення конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світових ринках і дасть змогу підвищити функціональну спроможність превен-

тивних механізмів захисту національних інтересів держави на геополітичній арені в системі міжнародного розподілу пріоритетних сфер впливу, що в сукупності сформує передумови для зміцнення зовнішньоекономічної безпеки України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Зовнішня торгівля України: статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2018. 86 с.
3. Зовнішня торгівля України: статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2014. 106 с.
4. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2015 році: статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2016. 156 с.
5. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2017 році: статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2018. 148 с.
6. Сільське господарство України за 2017 рік: статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2018. 245 с.

REFERENCES:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. – Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. State Statistics Service of Ukraine (2018) Zovnishnya torhivlya Ukrainy: statystychnyi zbirnyk [Foreign trade of Ukraine. The Statistical Yearbook for 2018]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine.
3. State Statistics Service of Ukraine (2014) Zovnishnya torhivlya Ukrainy. Statystychnyi zbirnyk [Foreign trade of Ukraine. The Statistical Yearbook for 2013]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine.
4. State Statistics Service of Ukraine (2016) Zovnishnya torhivlya Ukrainy tovaramy ta posluhamy u 2015 rotsi: statystychnyi zbirnyk [Ukraine's foreign trade in goods and services in 2015. The Statistical Yearbook for 2015]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine.
5. State Statistics Service of Ukraine (2018) Zovnishnya torhivlya Ukrayiny tovaramy ta posluhamy u 2017 rotsi: statystychnyi zbirnyk [Ukraine's foreign trade in goods and services in 2017. The Statistical Yearbook for 2017]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine.
6. State Statistics Service of Ukraine (2018) Silske hospodarstvo Ukrainy za 2017 rik: statystychnyi zbirnyk [Agriculture of Ukraine over 2017. The Statistical Yearbook for 2017]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine.

**REALIZATION OF THE EXPORT POTENTIAL OF THE AGRARIAN SECTOR
IN THE SYSTEM OF FOREIGN ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE**

The purpose of the article is to study the peculiarities of implementing the export potential of the agrarian sector and the formulation of proposals for its implementation in the system of foreign economic security of Ukraine. Special attention is paid to the definition of subsystem interdependencies and interactions, which influences the export potential of the agrarian sector to support of the foreign economic security of the state.

Methodology. The methodological and informational basis of the research is the methods of scientific knowledge, the complex use of which allowed forming theoretical, methodological and applied approaches to the characteristics of export potential of the agrarian sector in the system of foreign economic security of the state. This provided reliable results and conclusions. The study used the following scientific methods: comparative analysis – to identify current trends in the export potential of the agrarian sector of the economy; economic diagnostics – during analyzing export capacities of the agrarian sector in support foreign economic security of the state; the main components – in the process of assessing foreign economic security of the state on its main indicators; strategic analysis – during substantiating the strategic priorities of implementing the export potential of the agrarian sector in the system of strengthening Ukraine's foreign economic security.

Results. The article analyzes the volumes of export of goods with the main partner countries under the influence of geopolitical factors, the dynamics of exports of goods and services to the EU and CIS countries in the period 2010-2017. The results of the assessment of foreign economic activity confirm the deepening of the diversification of external markets and the strategic reorientation of export capacities of the agrarian sector to European market. Significant influence on the realization of export potential has objective and subjective factors, the intensified effect of which results in the formation of an irrational model of the functioning of the domestic agricultural sector of the economy.

In order to determine the level of foreign economic security of the state, its evaluation was carried on the following indicators: the level of export dependence; the level of import dependence; share of export in foreign trade turnover; the share of imports in the domestic consumption of the state; foreign trade balance; coefficient of export coverage import; price index of terms of trade; quantitative index of trading conditions; share of raw materials in export; the share of finished products in agricultural exports; index of concentration of export of agrarian products. The results of the calculations in the investigated period confirm the strengthening of the import dependence of the national economy and the growth of the share of imports in the domestic consumption of the state. Besides, the current level of foreign economic security creates unfavorable preconditions for ensuring the stability of the national currency – UAH, strengthens the containment of GDP growth and the creation of added value in the country, reducing the scale of innovation technological and technological modernization of the national economy, obstructing the creation of new jobs and increase in revenues to the state budget.

Practical implications. As a conclusion, today there is a tendency towards a steady increase in the share of export volumes of agrarian products in the general structure, which makes it possible to state its strategic importance in the processes of support foreign economic security of Ukraine. Strengthening Ukraine's competitive position in the market and diversifying the risks of foreign economic security will increase the growth of export volumes of agrarian sector products in the economy. Realization of the defined priorities will form a resource base for the protection of the national interests of the state in the sphere of foreign economic activity and will strengthen the foreign economic security of the state.

Value/originality. Increasing the export potential of the agrarian sector as an important tool for strengthening the country's foreign economic security is possible, taking into account the destabilizing effect of modern challenges and threats of geopolitical character, as well as implementing institutional and regulatory, organizational and economic, production-technological and information and communication tools for implementing export capacities of the agrarian sector of the economy in the system of international distribution of priority spheres of influence.